

NEMND FOR GUDSTJENESTELIV

Protokoll 2017 09

Tid: Fredag 1. september kl 10 – 16 **Sted:** Lovisenberg gjestehus

Til stede: Hege Fagermoen (leder), Svein Arne Theodorsen (nestleder), Ann-Helen Fjeldstad Jusnes (Bispemøtet), Ole Andreas Fevang, Hans Olav Baden, Kristin Vold Nese, Merete Thomassen, Jan Terje Christoffersen, Ståle Johan Aklestad og Per Oskar Kjølaas (Samisk kirkeråd).

Forfall: Anne-Lise Hille.

Fra sekretariatet: Paul Erik Wirgenes (avdelingsdirektør), Cecilie Jørgensen Strømmen (fra kl 12) og Hans Arne Akerø (sekretær).

Møtet ble innledet med morgebønn i bønnekapellet ved Merete Thomassen og ble avsluttet med middag kl 16.

NFG 21/2017 Godkjenning av innkalling, saksliste og tidsplan

Leder innledet med å orientere om at det ikke har vært mulig å finne en felles møtedato for et nytt NFG-møte i høst. Da dette møtet er det siste i denne NFG-perioden, er det viktig med korte innlegg for å slutføre behandlingen av saken om Justeringer av Ordning for hovedgudstjeneste.

Vedtak: Innkalling og saksliste ble godkjent og rekkefølgen av sakene ble fastsatt.

NFG 22/2017 Protokoll registreres som godkjent

Protokollen fra møtet 16. august registreres som godkjent.

NFG 23/2017 Justeringer av Ordning for hovedgudstjeneste

Følgende dokumenter var sendt til NFG:

- Utkast til justert Ordning for hovedgudstjeneste del I og II fra NFGs arbeidsgruppe.
- Forbønn Forslag til justering NFG 1. sept 2017.
- Justeringer i nattverddelen og sendelsesdelen i hovedgudstjenesten NFG 23. mai 2017.
- Arbeidsgruppens forslag til justert nattverds- og sendelsesdel august 2017.
- Nattverdbønner arbeidsgruppen august 2017.

NFGs leder gjennomgikk en tidligere utsendt oversikt over de vedtak som NFG allerede har gjort i denne saken. Hun viste også til at arbeidsutvalget i NFG har drøftet hva som ligger i

bestillingen om justeringer av «Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste». AU forstår det slik at nåværende NFGs behandling av «Alminnelige bestemmelser» omfatter kun det som følger av justeringer i selve liturgien og rubrikkene. Det betyr at større justeringer eller presiseringer kommer i den videre behandlingen og ikke blir drøftet i dag. Det er fire saksdokumenter til selve gudstjenesteordningen som gjennomgås i dette møtet.

NFG drøftet først dokumentet *Utkast til justert Ordning for hovedgudstjeneste del I og II*. Spørsmålet om hva som kan defineres som *høymesse* og hva som eventuelt kan forkortes når det både er dåp og nattverd i hovedgudstjenesten, ble reist. I debatten ble det vist til at spørsmålet om å utforme ulike typer hovedgudstjeneste eventuelt må avklares med Bispemøtet. Noen fremhevet at det ikke har fungert godt at alle gudstjenester skulle kunne lages ut fra den samme ordningen og at mange prester etterspør konkrete opplegg for ulike gudstjenester. Spørsmålet bør tematiseres i høringen.

Også spørsmålet om hvordan Alminnelige bestemmelser for hovedgudstjeneste behandles, ble diskutert uten at NFG ser mulighet for å gå inn i dette nå. Disse bestemmelsene endres ut fra hva som blir endret i selve ordningen, for eksempel hvis et kan-ledd fjernes fra listen over det som skal vedtas av menighetsrådet. Derfor kan ikke Alminnelige bestemmelser behandles i nemnda før etter høringen.

Deretter ble forslaget til Samlingsdelen i hovedgudstjenesten gjennomgått. Spørsmålet om å gjøre samlingsbønnen til et *valgfritt* ledd, slik NFG tidligere har foreslått, ble drøftet på nytt. Det ble vist til at også klokkebønnen i 1920 var et kan-ledd, og at det derfor ikke er et radikalt forslag å gjøre samlingsbønnen til et valgfritt ledd. Flere la også vekt på at det ikke må bli for mange bønner i samlingsdelen.

Vedtak 23 A: Samlingsbønnen blir et kan-ledd. Det foreslås ingen endringer i de samlingsbønnene som finnes i 2011-liturgien.

Spørsmålet om syndsbekjennelsen kan utelates når det er dåp i hovedgudstjenesten ble også drøftet. Noen fremhevet at siden det i mange menigheter ofte er dåp i hovedgudstjenesten, vil dette leddet da sjelden bli brukt, og at nattverd forutsetter syndsbekjennelse. En syndsbekjennelse som tydeligere uttrykker et luthersk syn ble også etterlyst. Forslaget om å kunne velge å innlede syndsbekjennelsen med «L: Guds barmhjertighet er stor» når det ikke bes en samlingsbønn, ønsket NFG å gjøre til et *obligatorisk* ledd i alle hovedgudstjenester.

Vedtak 23 B: Syndsbekjennelsen innledes med «L: Guds barmhjertighet er stor. La oss bøye oss for Gud og bekjenne våre synder:» Kun de tre første syndsbekjennelsene i 2011-ordningen fremmes som alternativer, sammen med en ny syndsbekjennelse som tydeligere uttrykker et luthersk syn. NFG ber sekretariatet om å utarbeide denne. Muligheten til å søke biskopen om å bruke en lokalt utformet syndsbekjennelse fast (jf punkt 62 i Alminnelige bestemmelser), bortfaller.

NFG drøftet spørsmålet om Dagens bønn burde plasseres som siste ledd i Samlingsdelen eller som første ledd i Ordets del. Nemnda drøftet dessuten på nytt spørsmålet om Dagens bønn bør være obligatorisk i alle høymesser eller i alle hovedgudstjenester.

Vedtak 23 C: Dagens bønn beholdes som siste ledd i Samlingsdelen og endres til å bli et obligatorisk ledd i alle hovedgudstjenester.

NFG behandlet også spørsmålet om leddet Forbønn bør være en egen hoveddel i gudstjenesten eller inngå som et ledd innenfor Ordets del, jf. saksdokumentet «Forbønn Forslag til justering NFG 1. sept 2017». Argumenter for at det bør være en egen hoveddel var forbønnens diakonale karakter, som ikke er utledet av Ordets tjeneste. Å la forbønnen være en egen hoveddel er også mer i tråd med reformens tanke om å involvere menigheten sterkere i denne delen av gudstjenesten.

Argumenter for at forbønnen bør inngå i Ordets hoveddel var at også denne hoveddelen bør avsluttes med bønn og at høymessen liturgihistorisk sett alltid har bestått av to, og ikke av tre hoveddeler (Ordets del og Nattverdets del) sammen med en innlednings- og avslutningsdel. Slik er også strukturen i andre kirkers gudstjenesteordninger i dag. Flere fremhevet at en slik endring ikke rokker ved reformens visjon om menighetens sterke involvering i forbønnsdelen.

Vedtak 23 D: Leddet Forbønn inngår som siste ledd i Ordets del (1 stemme imot).

NFG drøftet så hele forbønnsdelen med de ulike forbønnene. To nye bønner i tillegg til de som er i 2011-ordningen ble drøftet. Den ene korte bønningen, som er en bearbeidelse av en forbønn i den svenske ordningen, ble vel mottatt mens en nyskrevet bønn ba NFG sekretariatet se nærmere på. NFG fastholdt at bønnevandring ikke skulle legges til nattverddelen, men til forbønnsdelen, som er et obligatorisk ledd i hovedgudstjenesten. Flere enkeltforslag om justeringer i forbønnene ble fremmet uten at NFG tok stilling til disse. Den nye salmeboka gir flere egnede salmer som kan synges vers for vers mellom forbønnene enn det 2011-ordningen gir (side 2.50), og dette innarbeides.

Vedtak 23 E: NFG ber sekretariatet om gå igjennom forbønnsdelen og foreta eventuelle justeringer i formuleringene. Pedagogiske hensyn bør vektlegges. Når forbønnen skjer i form av en bønnevandring, skal denne ikke legges til nattverdutdelingen, slik det i dag er anledning til, men til forbønnsdelen. Når syndsbejennelsen legges mellom ledd 16. *Kunngjøring* og ledd 17. *Forbønn for kirken og verden* innledes syndsbejennelsen på samme måte som i ledd 5. Også her tas det doble kjærlighetsbudet (Matt 22,37-39) ut.

NFG drøftet så nattverddelen, først og fremst ut fra dokumentet «Arbeidsgruppens forslag til justert nattverd- og sendelsesdel august 2017». Det vises også til vedtakene om nattverd i protokollen fra NFG-møtet 23. mai 2017. NFG fastholdt at ordet «kalk» erstattes av «beger» og at menighetens takkoffer inngår i nattverddelen (når det feires nattverd i gudstjenesten). I valget mellom å bruke ordet «kropp» eller «legeme» ble mai-vedtaket (NFG 14/2017 punkt 6) justert og gjennomføres ikke helt konsekvent som et enten-eller-valg i det nye forslaget. En kan likevel si at ordet «kropp» styrkes ved at et nytt utdelingsord foreslås: «Dette er Jesu kropp. Dette er Jesu blod» i tillegg til de to alternative utdelingsordene som finnes i 2011-liturgien.

Under leddet Forberedelse av måltidet ble det diskutert om benevnelsen på salmen skulle være Salme eller Offertoriesalme eller Takkoffersalme.

Vedtak 23 F: Salmen benevnes som Takkoffersalme.

Det kom fram ulike kommentarer til arbeidsgruppens forslag til rubrikk under punkt 18 Forberedelse av måltidet, men forslaget om å nevne «nattverdklede» og «tørkeklut» ble ikke endret. Noen frarådet å ha en så detaljert rubrikk til Verba som «Liturgen retter blikket mot

elementene under innstiftelsesordene», mens andre ønsket å beholde det. Leder konkluderte med at setningen bør justeres noe, men slik at NFGs ønske om å ha tydeligere rubrikker både når det gjelder liturgens bevegelser og de liturgiske elementer beholdes.

Både i leddet Troens mysterium, i leddet Brødsbrytelse og i leddet Fredshilsen ble det gjort endringer. Flere fremhevet at brødsbrytelse bør handle kun om nattverdrødet. Det er bare i Limaliturgien at en har innført vinen som tema i brødsbrytelsen. Andre foreslo å gjøre «den mer utførlige fredshilsen» valgfri, og ikke la menighetens håndhilsen bli obligatorisk når man velger å bruke leddet Fredshilsen. .

Vedtak 23 G: De alternative bønnene etter takkofferet blir obligatoriske bønner og ikke «kan-ledd», slik de ha vært.

Vedtak 23 H: Alle nattverdbønnene innledes med prefasjonsdialogen.

Vedtak 23 I: Setningen «Ham være ære for kjærligheten som er sterkere enn døden» er obligatorisk når en bruker leddet Troens mysterium med menighetssvaret: «Kristus døde. Kristus stod opp. Kristus skal komme igjen.» Menighetssvaret skal fortsatt alternativt kunne fremsies av liturgen.

Vedtak 23 J: Under Brødsbrytelse, som fortsatt foreslås å være et fakultativt ledd, ble følgende setning tatt ut «Vinen som vi drikker, gir oss del i Kristi blod» og erstattet med «Fordi det er ett brød, er vi alle én kropp.»

Vedtak 23 K: Under Fredshilsen, som fortsatt foreslås å være et kan-ledd, men flyttes til etter brødsbrytelsen, tas henvisningen til Gudstjenestebokens veiledningsdel om en mer utførlig fredshilsen bort og erstattes av følgende tekst og rubrikk:

L: Guds fred være med deg.

M: Guds fred være med deg.

Liturgen kan legge til:

L: La oss hilse hverandre med et tegn på fred.

Menigheten hilser hverandre med håndtrykk og sier «Guds fred» eller lignende ord.

Vedtak 23 L: Som utdelingsord innføres som et nytt, første alternativ i tillegg til de utdelingsordene som finnes: «Dette er Jesu kropp. Dette er Jesu blod.»

Vedtak 23 M: I erklæringen/dialogen etter utdelingen innføres følgende nye alternativ:

L: Vi har tatt imot Jesus Kristus.

M: Han styrke oss og holde oss oppe i en sann tro til det evige liv.

L: Fred være med dere.

M: Amen.

Vedtak 23 N: I erklæringen/dialogen etter utdelingen og som står i 2011-liturgien endres fredshilsenen fra å være et kan-ledd til å bli et obligatorisk ledd. Dessuten tilføyes det et «Amen» fra menigheten etter Liturgens ord: «Fred være med dere», da fredshilsen alltid må besvares.

Nemnda drøftet så arbeidsgruppens forslag til justeringer i de enkelte nattverdbønnene, jf. saksdokumentet «Nattverdbønner arbeidsgruppen august 2017».

I nattverdbønnene tydeliggjøres og varieres epiklese i større grad enn i 2011-liturgiens nattverdbønner, samtidig som epiklesen over brødet og vinen alltid skjer *før* innstiftelsesordene fremsies eller messes. Disse endringene fikk oppslutning i nemnda. Samtidig ble sekretariatet bedt om å fullføre redigeringsarbeidet med nattverdbønnene i tråd med NFGs anbefalinger og vedtak.

Anbefalinger og vedtak 23 O:

Nattverdbønn A (etter 1977-liturgien). Her sluttet nemnda seg til arbeidsgruppens forslag med unntak av at siste setning i 2011-liturgien ikke endres.

Nattverdbønn B (etter Hippolyt). Her fikk endringene som arbeidsgruppen hadde foreslått, ikke oppslutning. Nemnda ønsket en tekst som ligger enda nærmere Hippolyts formuleringer.

Nattverdbønn C (etter Paulustekster). Her hadde arbeidsgruppen ikke foreslått noen endringer i 2011-teksten.

Nattverdbønn D (etter Emmausfortellingen). Her sluttet nemnda seg til arbeidsgruppen, som kun hadde endret en setning 2011-teksten og til følgende ordlyd: «La din hellige Ånd komme over disse gaver og over oss, så våre øyne åpnes...».

Nattverdbønn E (når mange barn deltar). Her sluttet nemnda seg til de mer omfattende endringene som arbeidsgruppen hadde gjort. Formuleringen: «der du samler oss som *dine venner*» erstatter 2011-liturgiens «der du samler oss som din store familie».

Nattverdbønn F. Den såkalte *Johannesliturgien* fra Gudstjenesteboken av 1992 (bind I side 290ff) hadde arbeidsgruppen lagt fram i en forkortet form og med færre menighetssvar. NFG vedtok å beholde menighetssvarene og gjengi Johannesliturgien mer fullstendig og kun gjøre mindre, språklige justeringer av denne.

Nattverdbønn G. *Nattverdbønn for særlige anledninger* fikk endret benevnelse og ble sterkt omarbeidet. Dette skal være en kort nattverdbønn, i likhet med bønn E, men uten preget av å være familieliturgi.

NFG 24/2017 Særskilte prekenteekster

Foranledningen for denne saken er at Kirkerådet behandlet sak 18/17 Særskilte prekenteekster 2019/2020 og 2020/2021 i juni og vedtok de foreslåtte tekstene og oversendte saken til Bispemøtet, men la samtidig til et tredje punkt i vedtaket. Vedtaket lyder slik:

3. Kirkerådet ber Nemnd for gudstjenesteliv vurdere bruk av særskilte prekenteekster i lys av ny gudstjenesteordning.

Vedtaket var enstemmig.

Et saksdokument forelå til NFGs møte om hvilke vurderinger NFG har gjort om bruken av særskilte prekenteekster.

Vedtak: NFG har drøftet saken om særskilte prekentelekster i lys av gudstjenestereformen. NFG anbefaler at ordningen fortsetter med 6 særskilte tekster for hvert kirkeår fram til saken om Justeringer av Tekstboken kommer opp på Kirkemøtet.

NFG 25/2017 Muntlige orienteringer

Ved slutten av møtet ble det gitt orienteringer om:

- a. NFGs vedtak om Liturgisk musikk hovedserie 2 behandles i Kirkerådet i september.
- b. Et større saksdokument om rapport og veivalg for kirkens kulturarbeid fremmes for Kirkerådet med tanke på behandling i Kirkemøtet 2018.
- c. Nytt NFG oppnevnes av Kirkerådet i desember. Samisk kirkeråd har allerede oppnevnt Per Oskar Kjølaas som sin representant.

Wirgenes takket til slutt medlemmene i NFG for deres arbeid i 4-årsperioden som er gått. En bokgave ble også utdelt.